

Unitatea de învățare Nr. 6

ITALIA ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Cuprins

6.1. Obiective.....	132
6.2. Criza italiană după Primul Război Mondial.....	132
6.3. Ascensiunea fascismului.....	137
6.4. Italia fascistă.....	143
6.5. Evoluția Italiei mussoliniene.....	148
6.6. Italia în apropierea celui de-al doilea război mondial.....	151
6.7. Bibliografie	152
6.8. Răspunsuri pentru testele de autoevaluare.....	155
6.9. Lucrare de verificare 2.....	155

6.1. Obiective

- Identificarea reperelor cronologice esențiale pentru fenomenul studiat
- Identificarea și descrierea secvențelor istorice proprii fenomenului totalitar fascist în Italia
- Analizarea cauzelor de ordin social, economic și politic ale apariției fascismului
- Interpretarea surselor istorice și deciptarea vocabularului totalitar.
- Emiterea de judecăți de valoare privind contextul istoric și evoluțiile în plan economic, social și politic ale fenomenului totalitar.

6.2. Criza italiană după Primul Război Mondial

6.2.1. Italia la începutul secolului XX

Un stat fragil și contrastant

Unificată târziu, în anii 70 ai secolului XIX, Italia prezintă înaintea Primului Război Mondial imaginea unui stat fragil cu o economie inegal și insuficient dezvoltată și cu o societate contrastantă.

Economie

Probleme economice

În această epocă economia italiană prezintă semne ale dezechilibrului în ciuda unui decolaj industrial de dată recentă. Cele mai moderne industrii, apărute în special în perioada 1890 - 1910, sunt

Industria

concentrate în preajma Alpilor și în câmpiile Padului (beneficiind de dezvoltarea rapidă a sistemului hidro-electric), în marile orașe din Nord (Milano, Torino) și în porturi. Apărute relativ târziu și majoritatea cu sprijinul capitalului străin, marile industrii (textilele, metalurgice, mecanice) sunt dominate de grupuri monopoliste (Ilva - siderurgie, Olivetti - mecanică, Fiat - auto). Aceste industrii beneficiază de mână de lucru abundentă și ieftină dar sunt puternic dependente de importul de materii prime, în special de cărbune.

Agricultura

Artizanatul tradițional și agricultura rămân domeniile ce grupează peste 55% din populația activă a Italiei, în condițiile în care 9/10 dintre proprietarii funciari posedau un teren absolut insuficient, sub 3 acri. Agricultura este inegal dezvoltată nereușind să asigure o aprovizionare regulată a țării. Piemontul, Lombardia, Toscana și câmpiile Padului sunt zone de excelență agricolă, dar marea problemă rămâne sudul Italiei (Mezzogiorno). Aici pământul se află în proprietatea marilor proprietari funciari neinteresați în investiții masive. Subindustrializată și suprapopulată, cu resurse naturale mediocre, retardată economic și neinteresantă pentru mediile de afaceri din Nord, această regiune alimentează șomajul cronic și emigrația masivă spre Franța, America Latină și Statele Unite.

Casă țărănească din sudul Italiei

Viața politică**Sistemul electoral**

Italia este o monarhie constituțională, condusă de Victor Emmanuel al III-lea (1900 - 1946). Sistemul electoral era grevat de sufragiul cenșitar foarte restrâns (până în 1913), de recomandarea papală adresată catolicilor în 1879 de a nu participa la viața politică, precum și de faptul că mai mult de o treime din electori erau analfabeți.

Giovanni Giolitti
1842-1928

Din aceste motive preponderența electorală aparține unei burghezii urbane, liberale și laice pe plan politic dar conservatoare în plan social. Practic statul este guvernat de partide liberale sau moderate și gestionată de o clasă politică abilă dar fără o susținere profundă în țară. Simbolul său îl reprezintă Giolitti, prim-ministru în 1892, apoi aproape fără întrerupere între 1903 și 1914 și din nou în perioada 1920-1921.

Partidul Popular

În 1913 dreptul de vot este lărgit iar sufragiul universal va fi aplicat pentru prima oară în 1919. Tot în acest an papa Benedict al XV-lea autorizează participarea fidelilor la viața politică națională și catolicii vor reprezenta o imensă forță electorală, în general conservatoare și monarhistă, mai ales în Sud unde influența clericală este determinantă. De altfel preotul sicilian don Luigi Sforzo fondează Partidul Popular ce reclama profunde reforme sociale și se afirmă drept o forță politică catolică însă nu confesională.

Partidul Socialist

Antonio Gramsci
1891-1937

Încă de la începutul secolului o fracțiune din mica burghezie abandonată la periferia vieții politice, găsindu-și cu greu locul în evoluția industrială va fi câștigată de ideile anticapitaliste și antiparlamentare în timp ce proletariatul industrial de dată recentă este adeptul unui anarho-sindicalism juxtapus tezelor marxiste. Partidul Socialist, activ dar puțin numeros înainte de război va înregistra progrese rapide (1914 - 50.000, 1920 - peste 300.000 de membrii) și va domina stânga politică și cele mai importante centrale sindicale – Confederația Generală a Muncitorilor Italiani și Federația Muncitorilor Agricoli. La sfârșitul primului război mondial socialiștii se vor diviza între o minoritate reformistă (lider - Turatti) și o majoritate maximalistă (Serrati, Bordiga) ce susține tezele leniniste privind necesitatea cuceririi puterii de către proletariat. În 1921 se adaugă gruparea lui Gramsci și Togliatti, desprinsă din aripa maximalistă, ce fondează Partidul Comunist Italian, intrând în Internaționala a treia.

6.2.2. Efectele războiului și “victoria mutilată”

„Victoria mutilată”

Italia se află la sfârșitul conflictului în tabăta învingătorilor, monarhia Habsburgică este învinsă, Triestul și Taranto revin statului italian. Conte Sforza, ambasadorul Italiei la Paris în timpul Conferinței de Pace afirma că *“Italia era singura dintre marile puteri aliate care își atinsese scopul suprem, distrugerea completă a dușmanului secular - Imperiul Habsburgic”*. Însă victoria fusese obținută cu pierderi grele, 670.000 de morți și peste 950.000 de răniți, nord-estul industrial era răvășit iar neacordarea la Conferința de Pace de la Paris a altor teritorii revendicate (Dalmația și Albania) creează, pentru milioane de italieni, senzația unei “victorii mutilate”.

Naționalismul italian

Deziluzia ce a urmat războiului era cu atât mai amară cu cât Italia antebelică trecea printr-o fază de exaltare naționalistă explicabilă

prin “tinerețea” statului național italian. Acest spirit era simbolizat de Enrico Corradini ce afirma primordialitatea onoarei naționale și grandoarea cuceririlor coloniale, sau Fillippo Marinetti ce de pe poziții estetice absolut revoluționare sublinia valoarea virilă a forței și a războiului considerate “singura igienă a lumii”.

Marinetti - “Manifestul Futurismului” – 1909

“[...] noi vrem să cântăm dragostea pentru pericol, obișnuința energiei și a curajului; lipsa de teamă, îndrăzneala, revolta vor fi elementele esențiale ale poeziei noastre [...]. Noi vrem să exaltăm mișcarea agresivă, insomnia febrilă, cursa, saltul mortal, lovitura de pumn [...]. Noi vrem să glorificăm războiul, singura igienă a lumii, ideile frumoase pentru care merită să mori [...]. Din Italia noi lansăm lumii întregi manifestul nostru de violență impetuoasă, deoarece noi vrem să eliberăm această țară de cangrena fetidă de profesori, arheologi, ciceroni și anticari [...].”

Spiritul revanșard

Voința de a depăși umilirea Italiei după Conferința de Pace este simbolizată de gestul poetului Gabriele D’Annunzio care, în 1919, a ocupat cu un grup de militanți orașul Fiume ce fusese cedat noului stat iugoslav. Această stare de spirit își găsește un ecou puternic printre foștii combatanți din primul război mondial, demobilizați și incapabili să se reintegreze în viața civilă. Astfel apar grupurile de șoc (arditi) conduse de ofițeri de rezervă (majoritatea proveniți din mica și marea burghezie) ce găsiseră în război ocazia unei vieți noi, fascinația violenței și gustul autorității.

Dezechilibre economice

Războiul a accentuat și dezechilibrul economic. Industriile moderne se dezvoltă spectaculos în timpul conflictului datorită comenzilor de stat. Cele mai active sectoare, caracterizate de creșterea mijloacelor de producție și de concentrarea structurilor, sunt industria chimică, prelucrarea cauciucului, metalurgia și industria mecanică (compania Fiat a lui Giovanni Agnelli a crescut de la 400 la peste 100.000 de muncitori în perioada 1914 - 1919). Caracteristica acestor industrii de excelență este și strânsa legătură cu mediile bancare și administrative.

Șomajul

La sfârșitul războiului se pune problema reconversiei economiei de război dar piața națională nu este aptă pentru a susține singură dezvoltarea anterioară a industriei și falimentele nu întârzie să apară (1921 - falimentează doi dintre giganții industriali Ilva și Ansaldo), generând șomaj (600.000 în 1921). În marile orașe italiene, unde dezvoltarea industrială crease masive aglomerări muncitorești se instalează șomajul iar emigrația, reluată lent, nu asigură un deșeu semnificativ pentru forța de muncă neangajată.

Deprecierea

Apoi, datoria enormă contractată în timpul războiului și deprecierea lirei italiene vor produce o creștere substanțială a prețurilor și criză monetară. În timpul conflictului, marile concentrații industriale reușesc cu ajutorul băncilor să dețină controlul asupra

monetară monedei naționale practicând o depreciere conștientă a acesteia pentru stimularea profiturilor provenite atât din cauza creșterii importurilor cât și din mai lentă armonizare a salariilor.

Erodarea statului liberal Toate aceste fenomene vor accentua mizeria clasei populare urbane și rurale și vor produce brusca pauperizare a clasei mijlocii pe care se sprijinea înainte de 1914 toată viața politică italiană. Aceste segmente sociale își pierd încrederea în tradiționalele partide de guvernământ și în statul liberal burghez.

6.2.3. Puseul revoluționar

Agitația revoluționară Această criză socială va lua treptat o orientare revoluționară. Începând cu 1919 grevele se multiplică, sunt adesea spontane și însoțite de revolte și jafuri. Efectivele Confederației Generale a Muncitorilor Italiani (CGLI - cea mai puternică organizația sindicală) își sporește numărul de membri de la 600.00 în 1918 la peste 2 milioane în 1920.

Grevele din 1920 În august 1920, un conflict de muncă la uzinele Alfa Romeo din Milano reprezintă punctul de plecare al unei vaste mișcări de protest (greve cu ocuparea întreprinderilor) care cuprinde peste 1/2 milioane de metalurgiști lombarzi și piemontezi. Uzinele arborează drapelul roșu, sunt alese consilii muncitorești pentru a le conduce, sunt înființate "gărzi roșii" pentru a le proteja. Experimentul duce la epuizarea rapidă a stocurilor de materii prime iar băncile nu acordă creditele necesare. Sub arbitrajul Președintelui Consiliului de Miniștri Giolitti se desfășoară negocieri între patronat și reprezentanți ai Partidului Socialist și ai CGLI în urma cărora se obține evacuarea uzinelor în schimbul unor vagi promisiuni sociale.

Conflictete rurale în Sud Tulburările ating însă Italia în întregime. În sud o lege agrară acordată în 1919, ce prevede ocuparea terenurilor necultivate, generează conflicte dure între țăranii care revendică și împărțirea latifundiilor și marii proprietari care înființează propriile miliții pentru protecție declanșând adevărate războaie civile în Sicilia.

Alegerile din 1919 Soluția rezolvării tensiunilor sociale pare a fi lupta politică și la alegerile din 1919 socialiștii și catolicii populiști obțin majoritatea sufragiilor dar nu reușesc să ajungă la un acord pentru a impune reformele necesare. Italia continua astfel să fie guvernată de partidele tradiționale care refuză reforme consistente dar se dovedesc incapabile să mențină ordinea. Electoratul acestor forțe politice, nemuțumit, se va apropia de un grup politic, inițial insignifiant, dar opus revoluției și dornic de a instaura ordinea socială - formațiunea politică fascistă condusă de Mussolini.

Test de autoevaluare 1

1.1. Precizați problemele macro-economice ale Italiei înainte și după Primul Război Mondial.

.....

.....

.....

1.2. Indicați caracteristicile vieții politice italiene antebelice.

.....

.....

.....

.....

1.3. Menționați consecințele contextului politic, economic și social italian postbelic.

.....

.....

.....

.....

.....

Răspunsurile pot fi consultate la pagina 156

6.3. Ascensiunea fascismului**6.3.1. Mussolini și fasciile italiene**

B. Mussolini
1883-1945

Mișcarea fascistă a apărut ca o expresie tipică a crizei politice și sociale existente în Italia postbelică iar traseul liderului acestei mișcări-Benito Mussolini este tipică pentru o perioadă confuză și violentă. Născut în Romagna în 1883, fiu al unui muncitor anarhist, proprietar al unui mic local, Mussolini crește într-un mediu sărac. Devine educator, pleacă în Elveția pentru a scăpa de serviciul militar, petrece scurte perioade în închisoare pentru activități subversive. Se întoarce în Italia în 1908, militează pentru socialiști iar în 1912 devine director al ziarului de stânga “Avanti” unde este campionul idei pacifiste.

În 1914 Mussolini își schimbă brusc opiniile și fondează (cu ajutorul subsidiilor oferite de ambasada Franței) ziarul “Poporul Italiei” în care face propagandă pentru intrarea Italiei în război de partea aliaților. Participă apoi la război și este rănit. În 1919 reia conducerea

ziarului și militează în favoarea reintegrării foștilor combatanți adoptând teze ultranaționaliste, în același timp reclamând măsuri sociale (deși fusese exclus Partidul Socialist). Discursul său se concentrează asupra eforturilor necesare pentru a împiedica degradarea statului, propunând un regim de forță.

Apariția Fasciilor de Luptă

Fascia antică

La 23 martie 1919, la Milano, Mussolini fondează primele “Fascii Italiene de Luptă” ce grupează anarho-sindicaliști, naționaliști de extremă dreaptă și foști combatanți. Simbolul ales (fascia) are valențe ambigue desemnând la sfârșitul sec. XIX grupurile de țărani revoltați din Sicilia (având deci conotații revoluționare), dar Mussolini va face referințe la fasciile antice “simbol al unității, forței, justiției”. Organizația are un program vag și demagogic și nu se bucură de o audiență largă.

La alegerile din 1919 mișcarea fascistă va suferi o înfrângere de proporții nereușind să trimită vreun reprezentant în Parlament (în fieful lor electoral, Milano, nu obțin decât 4.800 de voturi). Mussolini găsește explicația acestui rezultat în lipsa de disciplină și va transforma Fasciile în formațiuni paramilitare înarmate – “Cămășile Negre” (simbolizând doliul Italiei), consacrandu-se cuceririi puterii și alternând oportunismul cu atitudinea intransigentă.

Cămășile Negre

Acțiunile violente

6.3.2 Violența fascistă și drumul spre putere.

Scopul declarat al mișcării fasciste era în acel moment doborârea adversarilor socialiști și comuniști, demonstrarea slăbiciunilor forțelor politice liberale și democratice și poziționarea mișcării în imaginea electoratului ca singura alternativă viabilă pentru apărarea ordinii sociale. În acest sens, de la mijlocul anului 1920 Cămășile Negre încep să execute expediții de pedeapsă împotriva

sediilor locale ale organizațiilor politice și sindicale ale extremei stângi. Declanșate inițial în regiunea Triestului și Pad-ului, aceste acțiuni vor fi extinse în toată Italia. În același timp, Mussolini lărgeste bazele mișcării fasciste acceptând alianțe cu cei ce se aflau în opoziție față de regim. Numărul aderenților crește în consecință (1919 - 20.000, 1921 - 320.000, 1922 - 720.000).

Metodele punitive ale fascismului

“Expedițiile pleacă aproape întotdeauna dintr-un centru urban și se raspândesc în zonele rurale adiacente. Urcați în camioane, înarmați, cămășile negre se îndreaptă spre o localitate învecinată. Odată ajunși, încep să lovească cu bastoanele pe toți cei care nu salută fanioanele fasciste, sau pe cei care poartă vreun însemn vestimentar roșu. Se precipită apoi spre sediul sindicatului sau al cooperativei, sparg ușile, aruncă în stradă mobilierul, stropesc peste tot cu benzină : câteva minute mai apoi, totul este în flăcări. Grupe fasciste pleacă în căutarea ‘șefilor’, primari sau consilieri comunali: le impun demisia, îi gonesc din localitate, sub amenințarea cu moartea sau cu distrugerea caselor. Dacă nu îi găsesc, se răzbuună asupra familiilor lor.

(Angelo Tasca “La naissance du fascisme”, Gallimard, 1938, pg 157.)

Crearea Partidului Fascist

Pentru a nu înspăimânta clasele proprietarilor și pentru a asigura disciplina echipelor sale, Mussolini transformă Fasciile în Partidul Național Fascist (PNF - noiembrie 1921) și amendează programul politic susținând respectul proprietății private și menținerea monarhiei. Va căpăta astfel sprijinul financiar al industriașilor și al marilor proprietari funciari speriați de pericolul exploziei sociale și de agitația de stânga. PNF își creează propriile sindicate, recrutându-și membrii dintre numeroșii șomeri și utilizându-i ca spărgători de grevă în profitul patronatului.

Alegerile din 1921

În 1921 Italia se afla practic între amenințarea unei revoluții bolșevice și reacția naționalistă și fascistă. Opțiunea fascistă pare tot mai apropiată în momentul în care o parte a politicienilor moderați consideră mișcarea condusă de Mussolini drept un fenomen pasager care va fi resorbit de sistemul parlamentar. În același an, în fața violențelor ce se propagă în toată Italia și a ineficienței legislative, Giolitti dizolvă camerele și organizează noi alegeri. Socialiștii obțin 154 de mandate, Partidul Popular - 106, Liberalii, moderații - 158, Fasciștii - 32, Comuniștii - 16. Mussolini intră în Parlament după ce candidase la Milano pe o listă comună guvernamentală și fascistă. După alegeri, Giolitti va fi răsturnat, succesorii săi se vor dovedi inconsistente, nu este posibilă realizarea unei majorități stabile și instituțiile statului sunt aproape paralizate.

În acest context politic confuz, în iulie 1922, extrema stângă și sindicatele lansează o mare mișcare grevistă în nordul Italiei. Partidul fascist reacționează cu duritate și sub presiunea violențelor stradale greva încetează afirmând mișcarea fascistă drept singura forță politică capabilă să mențină ordinea în stat.

„Marșul asupra Romei

Pe 24 octombrie 1922 la Neapole se desfășoară Congresul PNF. Mussolini amenință guvernul că 40.000 de cămăși negre sunt gata să înceapă marșul asupra Romei pentru a prelua puterea, iar pe 26 octombrie prezintă executivului un ultimatum solicitând acordarea puterii. Patru zile mai târziu, după consultări cu liderii forțelor politice și șefii armatei, regele Vittorio Emmanuel al III-lea încredințează conducerea guvernului lui Mussolini, în ciuda opoziției liderilor militari. O zi mai târziu cămășile negre defilează la Roma.

Compoziția socială a Partidului Fascist în 1921

Burghezia	68.000
Industriași	4.000
Proprietari agricoli	18.000
Mici comercianți	14.000
Angajați în sectorul privat	15.000
Profesiuni liberale	10.000
Mici funcționari	7.000
Clasele populare	60.000
Muncitori agricoli	37.000
Muncitori industriali și șomeri	23.000

6.3.3. Instaurarea dictaturii**Mandatul excepțional**

După cucerirea puterii, din rațiuni tactice, Mussolini încearcă să ofere imaginea destinderii societale, păstrând fațada parlamentară și monarhia, dar a solicitat un mandat excepțional Camerei Deputaților anunțând că dorește “asumarea deplinei responsabilități”. Cu excepția socialiștilor și comuniștilor aceasta îi va oferi puterile depline cerute și primul guvern mussolinian va cuprinde doar 4 miniștrii fasciști din cei 13 membri ai executivului.

Însă alegerile parlamentare din 1924 sunt pregătite cu atenție de către Partidul Fascist. În 1923 este votată legea Acerbo ce rezervă 2/3 din mandatele legislative listelor câștigătoare iar Confindustria (cea mai importantă organizație patronală) acordă partidului fascist 2,5 milioane lire aur.

Alegerile din 1924

Alegerile din august 1924 marchează triumful PNF care obține 356 de mandate (4,3 mil. voturi față de cele 2,5 mil. ale opoziției). La deschiderea sesiunii noului legislativ, socialistul Matteoti face un rechizitoriu deosebit de dur împotriva violenței fasciste manifestate din plin pe durata campaniei precum și a fraudelor electorale, reclamând invalidarea alegerilor. Pe 10 iunie 1924 Matteoti este însă asasinat și opinia publică reacționează: sunt organizate manifestații în memoria victimei, opoziția nu mai participă la sesiunea parlamentară, ziarele cer

retragerea de la guvernare a fasciștilor, membrii marcanți ai PNF își dau demisia din partid (Benvenuto Croce).

Reacția lui Mussolini este însă fermă: plasează în fruntea partidului un adept al violenței (Roberto Farinacci), ia măsuri împotriva dizidenților și îndepărtează din guvern miniștrii non-fasciști. Pe 3 ianuarie 1925, în timpul unui discurs în Cameră, revendică responsabilitatea evenimentelor declarând *“îmi asum singur responsabilitatea politică, morală, istorică pentru tot ceea ce s-a întâmplat [...] Dacă fascismul a fost o asociație criminală, eu sunt șeful acestei asociații criminale!”* În fața violenței fasciste și a proclamării acesteia drept legitimă, opoziția nu răspunde organizat ci doar prin petiții, declarații și manifeste.

Instaurarea dictaturii

În consecință Mussolini poate acționa și în 1925 sunt promulgate legile “fascistissime” de apărare a statului (inițiate de ministrul de justiție Alfredo Rocco) destinate în fapt organizării dictaturii. Ducele este responsabil doar în fața regelui și poate guverna prin ordonanțe; Consiliul de Miniștri păstrează doar un rol consultativ iar Parlamentul pierde puterea reală. În anul următor, sub pretextul unui atentat, Mussolini proclamă starea de asediu, iar decretul din noiembrie 1926 suspendă libertățile individuale, suprimă sindicatele și organizațiile politice nefasciste iar toți deputații opoziției sunt deposedați de mandatele lor.

Poliția politică

Este creată o poliție politică (OVRA - *Organizația voluntară pentru reprimarea antifasciștilor*) care se adaugă milițiilor fasciste. Presa, radioul, cinematografia sunt supuse unei cenzuri stricte, iar administrația, armata și învățământul sunt epurate de adversarii regimului.

Arderea cărților “periculoase” pentru ideologia fascistă

Au loc numeroase arestări și deportări (liderul comunist Gramsci

este arestat și va muri în închisoare în 1937, alți opozanți cunoscuți precum socialistul Pietro Neni, moderații Nitti și Sforza, comunistul Togliatti, catolicul don Sturzo sunt exilați).

**Erorile
adversarilor
politici**

Fascismul se impune prin intimidare și violență dar succesul său se datorează și erorilor adversarilor politici: grevele neîncetate și de cele mai multe ori infructuoase epuizaseră combativitatea unei clase muncitoare lipsită încă de maturitate politică. Ineficacitatea, chiar îngăduința, guvernărilor moderate au facilitat extinderea agresiunilor fasciste asupra unui regim parlamentar fără rădăcini profunde. Lipsa de reacție a opiniei publice și primele realizări sociale ale regimului mussolinian au condus rapid la supunerea Italiei.

Test de autoevaluare 2

2.1. Identificați și explicați pe scurt cel mai important simbol al mișcării fasciste.

.....

2.2. Identificați principalele instrumente folosite de Mussolini în tentativa de a prelua puterea.

.....

2.3. Menționați etapele cucerii puterii și instalării dictaturii personale.

.....

2.4. Explicați factorii ce au facilitat victoria fascismului.

.....

Răspunsurile pot fi consultate la pagina 156

6.4. Italia fascistă

6.4.1. Statul totalitar și partidul fascist

Statul Totalitar Mussolini opune principiilor democratice conceptul de “Stat Totalitar”, fondat pe forța sentimentului colectiv și pe mistica șefului ce reprezintă singur voința maselor. În viziunea lui Mussolini *"totul este în stat, nimic în afara statului, nimic împotriva statului"* și toate activitățile desfășurate în țară sînt înglobate acestuia – “Statul totalitar” afirmă Mussolini “centralizează organizarea politică, economică, juridică, intelectuală a națiunii”.

În concepția fascistă statul trebuie să fie dinamic, trebuie să creeze individul (permițându-i să se manifeste în societate, ghidând-ul pentru a-și găsi valoarea socială) și națiunea (numai statul îi poate insufla un adevărat ideal –al “măreției romane” și doar el îi poate cere sacrificii suprem). Dar cum acest tip de stat puternic nu exista în Italia, “Ducele” se autoproclamă singurul capabil să-l creeze iar regimul fascist reprezintă practic dictatura personală a lui Mussolini.

Statul-Partid Acesta este șeful statului italian dar și al partidului fascist, identitatea absolută dintre partid și stat fiind una dintre caracteristicile regimului. În cadrul partidului sunt aleși toți funcționarii statului și acesta este prezent la toate nivelele vieții administrative. Din 1928, Marele Consiliu Fascist desemnează candidații pentru legislativ, aceștia fiind supuși ratificării populare. Încă din 1923, formațiunile paramilitare ale partidului au devenit organe oficiale ale statului - Milițiile Voluntare pentru Securitatea Națională (efective - 200.000 în 1925, 750.000 în 1930). Însă, deși a dorit fascizarea profundă a armatei și a administrației de stat, fenomenul nu a atins nivelul regăsit în Germania nazistă și Rusia bolșevică, unde armata și statul au devenit funcții subordonate ale mișcării ideologice.

Partidul Fascist Partidul fascist a oscilat între un partid elitist, minoritar, care să ghideze poporul pe calea trasată de Duce și o organizație de masă. În timpul ascensiunii sale fascismul înregistrase o creștere constantă a efectivelor sale dar, după cucerirea puterii, Mussolini a încercat epurarea cadrelor de partid cu un succes relativ, neputând îndepărta potențații fasciști de la nivelele locale. Mai mult decât atât carnetul de membru de partid aduce avantaje importante și mulți italieni fără convingeri fasciste vor intra în partid, în 1933 acesta numărînd peste 3 milioane de membrii.

Doctrina fascistă: Statul totalitar în viziunea lui Mussolini.

“[...] Fascismul neagă (faptul că) numărul, prin calitățile sale, poate dirija societățile umane: el neagă că acest număr poate governa grație unei consultări periodice. El afirmă inegalitatea de neșters, fecundă, binefăcătoare a oamenilor, ce este imposibil de a fi nivelată printr-un fapt mecanic și exterior precum sufragiul universal.[...]”

Liberalismul pune statul în serviciul individului... Pentru fascist, totul se află în stat, nimic uman sau spiritual nu există în afara statului. În acest sens, fascismul este totalitar, iar statul fascist, sinteză și unitate a tuturor valorilor, interpretează, dezvoltă și dă forță vieții întregului popor.[...] fascismul este opus și socialismului care îngustează mișcarea istorică până la punctul în care o reduce la lupta între clase și care ignoră statul ce cuprinde clasele într-un bloc unic economic și moral. Pentru aceleași motive, fascismul este inamicul sindicalismului. Indivizii formează clasele în funcție de interesele lor; ei sunt sindicalizați după diferitele activități economice care au interese asemănătoare; dar înainte de toate ei fac parte din Stat.

Statul fascist, care este forma cea mai înaltă și cea mai puternică a personalității, este o forță, dar o forță intelectuală și morală care rezumă toate formele vieții umane. În consecință el nu se poate limita la funcțiile simple de supraveghere și tutelă cum dorește liberalismul. Statul nu este un simplu mecanism destinat a limita libertățile individuale, El reprezintă o formă și o regulă interioară, o disciplină totală: el pătrunde în voință și în inteligență [...].

Statul fascist [...] aduce soluții pentru probleme universale în domeniul politic, datorită fracționării partinice, abuzurilor de putere ale parlamentarismului, iresponsabilității adunărilor; în domeniul economic, datorită funcțiilor sindicale mereu mai numeroase și tot mai apăsătoare atât pentru muncitori cât și pentru patroni; în domeniul moral, datorită necesității ordinii, disciplinei, supunerii regulilor morale ale patriei.

Un stat care se sprijină pe milioane de indivizi care îl recunosc, îl simt și sunt gata să-l servească, nu este statul tiranic al Seniorului medieval. Nu are nimic în comun cu Statul absolutist dinainte sau de după 1789. Individul nu este anulat în statul fascist, ci mai degrabă multiplicat, la fel cum un soldat al unui regiment nu este diminuat ci multiplicat de de numărul tovarășilor săi de arme.[...]"

Test de autoevaluare 3

3.1. Citiți documentul de mai sus și rezolvați următoarele sarcini de lucru.

a. Identificați inamicii ideologici ai fascismului în viziunea lui Mussolini,.

.....

.....

b. Descrieți motivele invocate de dictator pentru lupta împotriva acestor ideologii.

.....

.....

.....

c. Identificați definiția prezentă în text a statului fascist, subliniați pasajele respective și încercați să o caracterizați.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Răspunsurile pot fi consultate la pagina 156

6.4.2. Înregimentarea tineretului și a națiunii

Pentru a-și impune dominația regimul fascist a urmărit anihilarea oricărui spirit critic și transformarea comunității de indivizi într-o “colectivitate” amorfă, supusă voinței conducătorului.

Înregimentarea copiilor și tinerilor

Această intenție s-a realizat în practică pornind de la nivelul tinerelor generații deoarece în viziunea fascistă copiii, viitorii cetățeni ai patriei, trebuiau să aparțină mai mult Statului decât familiilor lor. Astfel sunt create organizații de copii (încă de la 6 ani) și tineret (8-18 ani) cu uniforme, drapele, activități proprii. Adolescenții sunt supuși antrenamentelor militare, tinerele fete intră în organizații specifice. Învățământul general este strict controlat, profesorii trebuie să predea ideile regimului, învățătorii apar la clase în uniforma fascistă iar elevii sunt crescuți în cultul fanatic al Duceului (motto-ul tinerei generații era “Crede!, Supune-te!, Luptă!”).

Copii din organizația fascistă Ballila

Supravegherea adulților

Odată adult, italianul se afla în continuare sub controlul statului. Aproape omniprezente, organele de represiune ale statului (poliția politică) eradicau orice formă de critică. Profesiunile liberale erau supravegheate prin intermediul “ordinelor” (asociațiilor) profesionale la care adeziunea era obligatorie. Clasa muncitoare a fost organizată în sindicate fasciste, singurele autorizate, iar timpul liber a fost supus la rândul său controlului prin evenimente culturale, divertisment, călătorii colective toate desfășurate la inițiativa și sub autoritatea statului.

Propaganda

O propagandă agresivă însoțește manifestările publice ale Statului Totalitar. “Ducele” – conducătorul suprem este pretutindeni: călătorește des în toată Italia, participă la grandioase parade militare, este fotografiat în toate circumstanțele. În discursurile sale publice, radiodifuzate în toată Italia, care comentează marile evenimente sau

anunță deciziile sale, Mussolini utilizează cuvinte simple dar cu impact asupra maselor, elocvența sa oratorică, populistă și demagigică, entuziasmând astfel marile adunări populare.

**Controlul
mijloacelor de
expresie**

Partidul controlează toate mijloacele de expresie – presă, radio, carte – prin intermediul Ministerului Presei și Propagandei, iar începând cu anii 30 regimul a stimulat creșterea cinematografilei italiene (Festivalul Internațional de la Veneția, studiourile Cinecitta). Producțiile cinematografice ale perioadei fasciste au fost însă mediocre, evitând problemele reale ale societății și concentrându-se asupra divertismentului sau exaltării naționalismului prin mitizarea trecutului (Imperiul Roman mai ales), în timp ce documentarele au fost destinate exclusiv “realizărilor” regimului.

6.4.3. Statul corporatist

Corporatismul

Fascismul afirma că este capabil să ofere problemelor sociale o altă soluție decât cea marxistă și, în consecință, regimul a promovat o legislație socială avansată – concedii plătite, asigurări medicale și sociale, programe de formare profesională. Dar, datorită tensiunilor din anii 20, antagonismele sociale nu au dispărut și fascismul, ostil ideii de luptă de clasă, a considerat că Statul trebuie să realizeze “*o singură realitate economică și politică*”, corporatismul care îi permitea eliminarea sindicatelor de inspirație marxistă, supunerea raporturilor economice și sociale unei discipline comune și integrarea lor în statul fascist.

Astfel în 1926 legea Rocco asupra corporațiilor declară monopolul sindicatelor fasciste și grevele sunt interzise. În 1927 apare Charta Muncii (completată prin legea din februarie 1934) ce instituie statul corporatist: muncitorii și angajații sunt grupați în 22 de corporații

(grupuri profesionale organizate pe ramuri de producție). Un Consiliu Național reunește conducătorii corporațiilor și reprezentanți ai Partidului și Statului, iar în 1938 acest organism va înlocui Camera deputaților sub denumirea de Camera Fasciilor și Corporațiilor. Practic pentru fiecare profesiune era recunoscut un singur sindicat muncitoresc și un singur sindicat patronal, toate conflictele de muncă aflându-se sub arbitrajul statului.

6.4.4. Reconcilierea cu Biserica catolică

Concordatul de la Laterano

Una dintre primele preocupări politice ale lui Mussolini a fost de a rezolva “chestiunea romană” – problema apărută după 1870 datorită anexării Romei de noul stat italian, gest pe care Biserica Catolică refuza a-l recunoaște. După trei ani de negocieri, în 1929, sunt încheiate acordurile de la Laterano prin care se garantează suveranitatea papală asupra orașului Vatican și este acordată o compensație financiară serioasă pentru pierderea statului papal. Un alt act (Concordatul) normalizează apoi relațiile dintre Biserică și stat: catolicismul este recunoscut drept religie oficială, mariajul religios primește valoare legală, divorțul este interzis, învățământul religios reîntră în procesul de educație.

Prin aceste gesturi, care asigură Bisericii avantaje importante, Mussolini își realizează majoritatea catolicilor deși tensiunea nu este complet îndepărtată (partidul popular rămâne interzis, publicațiile catolice sunt atent supravegheate iar puternicile organizații grupate în Acțiunea Catolică își continuă existența). În ansamblu însă regimul fascist reușise o spectaculoasă apropiere de Biserică iar relațiile cordiale sunt vizibile în epocă, adeseori figuri importante ale ierarhiei catolice participând la ceremoniile oficiale ale statului fascist.

Test de autoevaluare 4

4.1. Explicați motivele introducerii corporatismului.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Răspunsurile pot fi consultate la pagina 156

6.5. Evoluția Italiei mussoliniene

6.5.1. De la economia liberală la “ marile bătălii”

În domeniul economic, fascismul, care în 1921 afirma solemn atașamentul față de proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, a trecut treptat la măsuri etatiste datorită atât nevoii sistemului de a elimina formele de libertate individuală existente cât și unor conjuncturi economice nefavorabile.

Politica
economică
liberală

Astfel până în jurul anului 1925 politica economică a noului regim va fi una liberală. După instaurarea dictaturii și revenirea la ordinea publică, mediile de afaceri și-au recăpătat încrederea iar Ministrul de finanțe De Stefani a introdus o serie de măsuri ce au contribuit la redresarea economică. Cheltuielile statului au fost reduse și fiscalitatea severă pentru veniturile înalte abolită, concomitent cu crearea unui sistem mult mai echilibrat de impozite pe venit.

Au fost încheiate tratate de reducere a taxelor vamale cu Franța, Austria și Germania ceea ce a condus la relansarea comerțului exterior și s-a ajuns la acorduri speciale cu Statele Unite și Anglia prin care rambursarea datoriilor de război a fost eşalonată pe 62 de ani cu o dobândă fixă. În plus, în această perioadă investițiile străine în Italia cresc în volum și sunt contractate noi împrumuturi fiind finanțată astfel redresarea economică. În consecință, producția industrială își revine, dublându-se practic între 1921 și 1926, iar șomajul regresează puternic.

Creșterea importurilor a provocat însă o presiune puternică asupra lirei care scade de la 5 cenți SUA (1923) la 3,3 (1926). Majoritatea economiștilor propun o politică a inflației controlate dar, în numele prestigiului statului și al monedei naționale, Mussolini va rupe cu liberalismul și se va orienta spre o economie dirijistă, reprezentată în mod propagandistic de “marile bătălii”.

„Marile bătălii”

- “*bătălia lirei*” (1926) - Banca Italiei primește monopolul emisiunilor monetare, prețurile sunt controlate de guvern, sunt contractate importante împrumuturi americane, este practică o politică deflaționistă clasică însoțită de un buget de austeritate. Valoarea lirei urcă spectaculos, în decembrie 1927 moneda fiind stabilizată la valoarea de 79 mg aur, respectiv 28% din valoarea antebelică. Supraevaluarea lirei a atras însă frânarea exporturilor și încetinirea expansiunii economice. Sudul este practic sacrificat datorită dependenței sale de exporturile agricole.
- “*bătălia grâului*” - insuficiența producției agricole italiene este recuperată prin reluarea, cu o amploare necunoscută până

atunci, a politicii preconizate încă din 1880 legea bonificării integrale (1920) pune în valoare terenuri necultivate și 5 milioane de hectare sunt reamenajate și reintroduse în circuitul agricol. Succesul cel mai puternic mediatizat este asanarea mlaștinilor pontine unde sunt instalate mii de exploatări agricole și edificate localități agrare noi (Littoria, Pontinia). Practic, în 1933 producția agricolă este dublă față de 1925 (de la 5 milioane tone la 8,5 milioane) și Italia poate renunța la importurile de cereale care dezechilibrău puternic balanța comercială.

Mussolini în timpul "bătăliei grâului", fără cămașă, între muncitorii agricoli.

- este declanșat un *vast program de munci publice*, necesar absorbției șomajului: peste 600 de km de autostrăzi, electrificarea rețelelor ferate, marele tunel din Apenini (18 km), apeducte, gări, redimensionarea Romei (construirea de locuințe sociale, apariția unor cartiere și bulevarde noi, a unui ansamblu sportiv monumental, a Forului Italic, degajarea siturilor arheologice).
- *ampla politică în favoarea natalității*: propagandă în favoarea mariajului, acordarea de avantaje familiilor numeroase, introducerea impozitului pe celibat, interzicerea emigrației în 1928. Rezultatul: Italia numără în 1939 45 milioane de locuitori, aproximativ cât Franța dar pe o suprafață de două ori mai mică. Trebuie însă luat în considerare faptul că această creștere demografică s-a datorat în special scăderii mortalității, interzicerii emigrației și întoarcerii a numeroși imigranți.

6.5.2. Criza economică

**Criza economică
mondială**

În 1930 Italia este sever atinsă de criza economică mondială. Valorile bursiere cad la 50%, comerțul exterior pierde peste 2/3

(inclusiv datorită diferenței între prețurile mondiale și cele italiene, superioare din cauza cursului supraevaluat al monedei) iar numărul de șomeri atinge 1,3 milioane în 1932.

În fața crizei regimul fascist adoptă un plan riguros de măsuri. Statului îi este încredințat monopolul comerțului exterior, schimburile comerciale sunt strict controlate, sunt introduse tarife protecționiste. Se încheie o serie de acorduri tip clearing cu Germania și România pentru a se procura materii prime fără a fi scoase devize din țară.

**Politica
autarhică**

Opțiunea preferată pentru ieșirea din criză este politica autarhică, ceea ce presupunea o accentuare a rolului statului în economie. Exemplul exista deja, în 1931 Banca Comercială fusese salvată prin intervenția statului și acesta obținuse în schimb majoritatea acțiunilor. Cu ajutorul fondurilor publice, diverse societăți de stat accelerează cercetarea și exploatarea produselor necesare economiei italiene (este creată Agip - Agenția generală a petrolului italian).

**Implicarea
statului în
industrie**

În 1933 este creat IRI (Institutul pentru reconstrucție industrială) destinat sprijinirii băncilor aflate în dificultate prin cumpărarea de către stat a acțiunilor industriale posedate de către acestea. Statul, devenit pe această cale un proprietar important, va gestiona aceste acțiuni dezvoltând diferite holding-uri (Finsider - metalurgie, Finmare - construcții navale), implicându-se prin această uriașă agenție națională ce beneficiază de resursele publice, direct în efortul de producție. Din 1937, IRI devine instituție a statului iar în 1940 puterea centrală controlează practic peste 20% din totalul investițiilor italiene.

Cu toate acestea, participarea statului fascist la viața economică nu a implicat nici naționalizare, nici socialism, capitalul privat continuând să dețină părți însemnate din averea națională și din societățile controlate de IRI. Marile grupuri industriale au fost în continuare preponderente în industrii precum construcția de autovehicule, textile, chimică, electrică dar capitalul privat, datorită intervenției statului în domeniul investițiilor s-a putut degaja de sectoarele mai puțin rentabile.

**Mobilizarea
resurselor
naționale**

Depășirea crizei economice printr-o politică de autarhie a însemnat și mobilizarea resurselor naționale (de la aurul deținut de populație la fierul din insula Elba sau modestele rezerve de cărbune din Sardinia) precum și reorientarea schimburilor comerciale în profitul aliatului german devenit principalul client și furnizor al Italiei. În același timp, în octombrie 1936, lira italiană este devalorizată pentru a permite echilibrarea balanței comerciale.

Bilanț

Bilanțul politicii economice mussoliniene este inegal: autarhia nu a reușit asigurarea independenței energetice și nu a redus penuria de materii prime siderurgice. Bunurile de consum au fost raționalizate și puterea de cumpărare a populației a stagnat, suprapopularea din sud

nu a fost absorbită iar sacrificiile impuse populației au fost substanțiale. Dezvoltarea economică s-a realizat în favoarea nordului, a marilor aglomerări urbane și a porturilor. Însă în această epocă s-au pus bazele infrastructurii “capitalismului de stat” care va permite miracolul economic italian de după cel de-al doilea război mondial.

Test de autoevaluare 5

5.1. Menționați principalele măsuri introduse de ministrul de finanțe De Stefani pentru redresarea economică.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5.2. Precizați elementele constitutive ale politicii italiene de autarhie economică.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Răspunsurile pot fi consultate la pagina 156

6.6. Italia în apropierea celui de-al doilea război mondial

**Perioada
consensului**

La începutul anilor '30, elementul esențial al consensului național și al apropierii dintre mase și partidul fascist îl reprezenta mândria italienilor de a deveni o mare putere iar până în 1935 adeziunea țării la programul propus de Mussolini este reală, deși nu toată Italia este fascistă.

Clasele mijlocii susțineau regimul chiar dacă nivelul și condițiile de viață sunt în scădere (dificultățile monetare și creșterea prețurilor) deoarece exista posibilitatea compensării acestor neajunsuri prin promovare socială prin administrație sau partid. Muncitorii sunt flatați de regim, dar atent supravegheați și își văd nivelul de trai ameliorat. Practic, în această perioadă, regimul fascist renunță la veleitățile revoluționare declarate la debutul ascensiunii sale și devine treptat un instrument al claselor conducătoare reușind să echilibreze interesele contradictorii ale marelui capital, ale burgheziei și ale lumii muncitorești.

După 1935 însă, regimul devine tot mai dur. Aventurile externe

Erodarea legitimității	<p>ambicioase ale Italiei (războiul etiopian, intervenția din Spania, apropierea de Germania nazistă) angajează la maximum resursele economice și militare italiene, iar în țară se instalează economia de război. Tot mai multe sacrificii sunt solicitate din partea populației și după propaganda pentru reducerea voluntară a consumului în timpul războiului din Etiopia, în 1939 statul fascist trece la raționalizarea strictă a unor alimente, a benzinei și electricității.</p>
„Omul nou”	<p>În același timp, puterea personală a Ducelui crește și în 1939 suprimă Camerele de deputați înlocuindu-le cu Camera Fasciilor și a Corporațiilor. Regimul derapează treptat de la intențiile proclamate anterior și sub impulsul secretarului general al partidului Achille Starace fascismul încearcă să impună societății italiene tiparul “omului nou” – determinat, sportiv, viril - după modelul nazist și comunist printr-o campanie majoră îndreptată împotriva stilului de viață “decadent” al burgheziei. Totodată, în 1938, este introdusă “legislația de apărare a rasei” împotriva evreilor (după același model german) dar aceasta va fi aplicată cu numeroase derogări și rasismul italian rămâne limitat.</p>
Dezacordurile cu Biserica	<p>Tentativa regimului de a accentua controlul asupra tineretului a produs apariția dezacordurilor cu Biserica. În 1931 tensiunile sunt legate de autonomia mișcărilor de tineret catolice și Papa Pius al XI-lea deși nu condamnă în mod deschis fascismul, va declara că a acordat regimului “o favoare și o încredere excesivă”. Deși urmașul său, Pius al XII-lea, ales în 1939, se va dovedi mult mai conciliant față de regim, îndepărtarea bisericii de fascism va duce la îndepărtarea catolicilor față de puterea politică și la slăbirea substanțială a bazei populare a acesteia.</p>
Ralierea opoziției	<p>Totodată, în apropierea regelui, se produce ralierea forțelor nefasciste (aristocrați, militari) ce scapă controlului absolut și care solicită regelui eliminarea lui Mussolini. De altfel, chiar în partidul acestuia luptele dintre clanurile administrative și corupția generalizată contribuie la declinul treptat al autorității statului fascist.</p> <p>În aceste condiții – o dictatură tot mai abuzivă și tot mai mult lipsită de sprijinul popular, o economie salvată doar de intervenția masivă a statului și o societate în care subzistă contradicții profunde – Italia mussoliniană se aventurează în cea de-a doua conflagrație mondială ca va accelera dezagregarea regimului și va conduce la eșecul final al experimentului fascist.</p>

6.7. Bibliografie

Jean-Claude Lescure, *Fascismul și nazismul*, Iasi : Institutul European, 2002

James Gregor, *Fețele lui Ianus : marxism și fascism în secolul XX*, București : Univers, 2002

Mark Robson, *Italia: liberalism si fascism, 1870 – 1945*, Bucuresti : All, 1997

Max Gallo, *Italia lui Mussolini*, Bucuresti : Editura Politica, 1969

6.8. Răspunsuri la testele de autoevaluare

Test de autoevaluare 1

1.1. Dezechilibrele economice (industrii moderne, dezvoltate rapid și sectoare deficitare, o agricultura inegal dezvoltată incapabilă să asigure necesarul alimentar) și geografice (un Nord industrial, dezvoltat și un Sud suprapopulat și retardat economic). Problema reconversiei economiei de la război la pace, falimentele numeroase după 1918 și șomajul galopant, criză monetară, deprecierea lirei italiene și creșterea substanțială a prețurilor.

1.2. Înainte de război sistemul electoral italian era grevat de sufragiul cenșitar foarte restrâns, de recomandarea papală adresată catolicilor de a nu participa la viața politică, de faptul că mai mult de o treime din electori erau analfabeți. Forța politică conducătoare aparținea burgheziei urbane, liberale și laice pe plan politic dar conservatoare în plan social. Existența chiar în rândurile burgheziei a ideilor anticapitaliste și antiparlamentare și un proletariat atras de anarho-sindicalism și marxism radical.

1.3. Problemele economice majore au produs pauperizarea clasei mijlocii moderate și democratice. Deziluzia provocată de “victoria mutilată” și reacția naționalistă, agitația revoluționară postbelică și conflictele rurale în Sud au constituit premisele unei confruntări sociale între o stângă tot mai radicală și o dreaptă speriată de o eventuală explozie socialistă. Italia continuă să fie guvernată de partide tradiționale care refuză reforme consistente dar se dovedesc incapabile să mențină ordinea iar segmentele sociale de mijloc își pierd încrederea în statul liberal burghez și se vor apropia de un grup politic opus revoluției și dornic de a instaura ordinea socială , partidul fascist.

Test de autoevaluare 2

2.1. Fascia are valențe ambigue desemnând la sfârșitul sec. XIX grupurile de țărani revoltați din Sicilia dar Mussolini va face referințe la fasciile antice – simbol în Imperiul Roman al autorității, “al unității, forței, justiției”.

2.2. Grupările paramilitare – Fasciile de Luptă, apoi Cămășile Negre; Partidul Național Fascist și programul său moderat; sindicatele fasciste; violența permanentă împotriva reprezentanților stângii.

2.3. “Marșul asupra Romei” și momentul în care regele îi oferă lui Mussolini mandatul de prim-ministru. Mandat excepțional obținut de la Camera Deputaților. Alegerile din august 1924 și triumful PNF urmat de îndepărtarea din guvern a miniștrilor non-fasciști. Legile “fascistissime” de apărare a statului prin care “Ducele” era responsabil doar în fața regelui și putea guverna prin ordonanțe, Consiliul de Miniștri avea doar un rol consultativ iar Parlamentul pierdea puterea reală. Decretele din noiembrie 1926 care suspendau libertățile individuale, suprimau sindicatele și organizațiile politice nefasciste iar toți deputații opoziției erau deposedați de mandatele lor.

2.4. Fascismul s-a impus atât prin intimidare și violență dar și datorită erorilor adversarilor politici: grevele neîncetate și de cele mai multe ori infructuoase epuizaseră combativitatea unei clase muncitoare lipsită încă de maturitate politică. Ineficacitatea, chiar îngăduința, guvernărilor moderate au facilitat extinderea agresiunilor fasciste

asupra unui regim parlamentar fără rădăcini profunde. Lipsa de reacție a opiniei publice și primele realizări sociale ale regimului mussolinian au condus rapid la supunerea Italiei.
Notă: În cazul în care nu ați răspuns corect la două dintre întrebările ultimului test, re-studiați capitolul 6.3. și bibliografia indicată.

Test de autoevaluare 3

3.1. a. Liberalismul, Socialismul, Sindicalismul.

b. Liberalismul pune statul în serviciul individului și îi limitează funcțiile la supravegherea respectării libertăților individuale iar democrația liberală a dus la fracționare partinică, abuzuri de putere ale parlamentarismului și la iresponsabilitatea adunărilor reprezentative. Socialismul și sindicalismul reduc

mișcarea istorică la lupta între clase, ignoră statul, caută în domeniul economic funcții sindicale numeroase și apăsătoare atât pentru muncitori cât și pentru patroni. Toate la un loc, în viziunea fascistă au un rol nefast asupra ordinii sociale, disciplinei colective și regulilor morale.

c. "Statul fascist, sinteză și unitate a tuturor valorilor, interpretează, dezvoltă și dă forță vieții întregului popor.... cuprinde clasele într-un bloc unic economic și moral.... este forma cea mai înaltă și cea mai puternică a personalității.... este o forță, dar o forță intelectuală și morală care rezumă toate formele vieții umane..... reprezintă o formă și o regulă interioară, o disciplină totală: el pătrunde în voință și în inteligență..... aduce soluții pentru probleme universale în domeniul politic.... economic... moral." Practic avem de-a face cu un discurs tipic mussolinian, demagogic și populist, folosind cuvinte și expresii care entuziasmează auditoriul fără a avea vreo însemnătate concretă, dar răspunzând frustrărilor și complexelor identitare colective (*sinteză, unitate, forță, bloc, formă, regulă, disciplină, voință, inteligență, soluții, universale, moral*)

Notă: În cazul în care nu ați răspuns corect la ultima sarcină de lucru reluați lectura documentului urmăriți cuvintele care se repetă, subliniați-le și puneți-vă în locul auditorului.

Test de autoevaluare 4

4.1. corporatismul - organizarea sindicatelor muncitorești și patronale pe grupuri profesionale și ramuri de producție - îi permitea lui Mussolini eliminarea sindicatelor de inspirație marxistă, supunerea raporturilor economice și sociale unei discipline comune și integrarea lor în statul fascist.

Test de autoevaluare 5

5.1. Cheltuielile statului au fost reduse și fiscalitatea severă pentru veniturile înalte abolită, a fost creat un sistem mult mai echilibrat de impozite pe venit, au fost încheiate tratate de reducere a taxelor vamale cu Franța, Austria și Germania și acorduri speciale cu Statele Unite și Anglia prin care rambursarea datoriilor de război a fost eşalonată pe 62 de ani cu o dobândă fixă, au fost contractate noi împrumuturi.

5.2. Politica autarhică presupunea o accentuare a rolului statului în economie astfel încât acestuia îi este încredințat monopolul comerțului exterior, schimburile comerciale sunt strict controlate, sunt introduse tarife protecționiste, se încheie acorduri tip clearing cu Germania și România pentru a se procura materii prime fără a fi scoase devize din țară sunt acordate fonduri publice pentru exploatarea produselor necesare economiei italiene.

Este creat IRI, destinat sprijinirii băncilor aflate în dificultate prin cumpărarea de către stat a acțiunilor industriale posedate de către acestea, sunt mobilizate resursele naționale iar schimburilor comerciale sunt reorientate spre Germania.

6.9. Lucrare de verificare 2

Pe baza textului Unităților de învățare 4, 5 și 6 precum și a bibliografiei aferente, rezolvați următoarele sarcini de lucru:

1. Alcătuiți un eseu liber cu subiectul "Americanul mijlociu și viața sa în perioada interbelică" (4 puncte) Sugestie: Analizați tiparul respectiv pe mai multe coordonate individuale, construind mai multe personaje-tip (muncitorul alb, agricultorul, negrul, femeia sau alte combinații) și imaginați pentru fiecare un traseu prin problemele politice, economice, sociale ale perioadei interbelice .

2. Comparați caracteristicile ideologice și politice ale regimurilor fascist și nazist. (5 pct)

Barem de corectare :

1. a. tiparul social al "americanului mijlociu" – 1 pct.
 - b. "stilul de viață american" în anii prosperității – 1,5 pct.
 - c. criza economică și perioada "New Deal" – 1,5 pct.
2. a. Compararea elementelor ideologice specifice fascismului și nazismului – 1,5 pct.
 - b. Compararea contextului politic, economic și social și a metodelor prin care se instaurează cele două regimuri totalitare – 1,5 pct.
 - c. Compararea evoluțiilor politice și economice - 1,5 pct.
 - d. Concluzii – 0,5 pct.

Notă: 1 punct se acordă din oficiu

Instrucțiuni privind Lucrarea de evaluare:

- a. dacă este posibil, tehnoredactat, Arial 12, 1,5 rânduri, 7 pagini
- b. se trimite prin poștă tutorelui.
- c. se folosește în primul rând cursul dar pentru obținerea unui punctaj ridicat este necesară parcurgerea bibliografiei indicate.

Criteriile de evaluare sunt:

- claritatea exprimării și absența formulărilor nesigure,
- șirul logic al argumentelor,
- utilizarea bibliografiei.